

A szem nem változik

Bommi vagyok. Bommi Baumann. A Bommi becenév. Egyesek azt híresztelték, a „bomba” szóból ered. De nem. Különben is, akkor miért nem inkább Bombi. Bomminak hívtak már az általános iskola végén, 1960 körül. Mert árultak egy köménypálinkát *Bommerlunder* néven, és azzal meghitt viszonyba kerültem.

2016-ban hunytam el. A megemlékezések szerint szerepet játszott a halálomban az életem során elfogyasztott rendkívüli mennyiségű kábítószer is. Bár tizenöt évig nem szedtem semmit. Aztán visszaestem. 2009-ben tanúként, nem pedig, mint régen, vádlottként, álltam a bíróság előtt. Az ügyész megkérdezte, miért kezdtem újra. Mindenkinek van valami hobbija, válaszoltam.

Nem csak drogos, terrorista is voltam. Írtam egy könyvet a lázadásunk első éveiről. Megjelenése után, 1975-ben rögtön betiltották, állítólag dicsőítettem benne a fegyveres erőszakot. A kiadó három évig küzdött, amíg a bíróság engedélyezte a terjesztését. A könyvvel nem csak az államnak volt problémája. A szerkesztő előzetesen megmutatta a kéziratot néhány szélsőbaloldali figurának, konzultáltak velük. Ha jól tudom, órákig vitatkoztak. Röviddel éjfél után egyikük előhúzott egy pisztolyt. Az asztalra tette, és azt mondta: „Ha kiadjátok, ledurrantunk titeket!” Mivel se az államnak, se a szélsőbalnak nem tetszett, világos, hogy tárgyilagos könyv.

Nyugat-Berlin, hatvanas évek, akkor kezdődött az egész. Abban a valóságosvárosban, ami csak negyven évig létezett. Úgy emlékszem az egészszre, mintha álom lett volna. Az a kor, benne 1968-cal ma már történelem, és mégsem az. Van, aki minden jó okának tartja, mások minden rosszat belőle eredeztetnek, és persze akad olyan is, aki szerint nem volt több, mint jelentéktelen fellángolás. „Senki sem tudja, hogy felgyorsítottuk-e az eseményeket, feltaláltunk-e valamit, vagy csupán saját hullámain habzó tajték voltunk. Feltételezem, mind a három” – ezt olvastam egyszer Allen Ginsbergnél.

(Kép tükörben)

Ha filmet készítenék az egészszről, az első kép akár én is lehetnék az ágy szélén ülve pizsamában, meggörnyedve, ritkás, őszülő, alvástól kócos hajjal. Kint sötét. Feltápászkodom, vállamra terítem a takarót, kicsoszogok a szűk erkélyre. Dohányt sodrok. Szemben bérházak, egy-két ablak már világít. Eldörzsölöm a félig elszívott cigarettát a virágládában, visszalépek a lakásba, a fürdőszobába megyek. Belenézek a tükörbe, csodálkozva ingatom a fejem. Nem így emlékszem magamra. Leülök az íróasztalhoz, bekapcsolom a számítógépet, nézem a képer-

Részlet a szerző megjelenés előtt álló *Békétlenek* című dokumentumregényéből.

nyót. Tüdő, írom a böngészőbe, de nem nyomom le az entert. Csak ülök, nézem a szót, arcomat megvilágítja a képernyő fénye. Felállok, megint kilépek az erkélyre. A sarki kocsmá előtt két részeg lökdösi egymást. Róka iszkol át rézsút az utcán. Rágyújtok az otthagyt csikkre.

(Találkozás Ingevel)

Egy tüntetésen figyeltem fel rá. A sorok felbomlottak, fel-alá hajkurásztak minket. De egy kis mokány szőke lány mintha észre se vette volna a zűrzavart. A járdán állt, kezében egy kővel, elszánt tekintettel. Csak eldobni nem bírta. Pedig olyankor nincs idő tűnődésre. Elkapta a karját egy civilruhás zsarú, ezek voltak a legrohadtabbak. Sose tudta, honnan, mikor bukkannak elő. A földre teperte, próbálta megbilincselni. A kicsi derekasan rúgkapált, esélye persze nem volt. Akkoriban már hordtam magamnál egy tömör kis vasrudat, olyat, ami jól elfér a kabátujjban. Azzal adtam a civilzsarú fejére egyet hátulról, rögtön eldobta a bilincset.

– Futás! – kiáltottam a lánynak, és húztam magam után, be az egyik mellékutcába. Ilyenkor mindig előre felderítettem, hol az az átjáróház, amelyiknek a hátsó udvaraiban el lehet tűnni.

Aztán metróra szálltunk, meghívtam egy sörre távoli, biztonságos helyen.

– Nem láttalak még, gyakran jársz tüntetésre?

– Nem igazán. Nem szeretem a tömeget. Félek. Főleg a rendőrökutyáktól.

– És most, hogy kerültél ide?

– A barátnóm, Verena beszélt rá.

– A Becker? Őt ismerem! Te is benne vagy a balhéban, amiket csinálnak?

Akkoriban bezúzták a városban éjszakánként a pornóüzletek és az esküvői boltok kirakatát, mivel mindkettő a nők elnyomását jelképezte. A helyszínen cédulákat hagytak hátra „a fekete menyasszony” felirattal.

– Igen.

– Ja, bocs! Bommi vagyok.

– Tudom. Én pedig Inge. Egyébként a Liebenwalder Straßében lakom.

Nem kérdeztem, hányas számban, mert ott csak egy hely számított, az a komuna, amelyik a Fekete Segély központja volt. Mert a Vörös Segély mellett Fekete Segély is létezett. Mind a kettő a letartóztatottakat és az elítélteket gondozta és segítette, csak az előbbi főleg egyetemistákból állt, akik sokat adtak az ideológiai korrektségre. Mindig hajba kaptak, hogy mi a helyes marxista szempontból. De már azon is, hogy mi a marxista szempont: a leninizmus, a trockizmus vagy a maoizmus. A Fekete Segélyt ez abszolút nem érdekelte. Tulajdonképpen még anarchistáknak sem lehetett nevezni őket, mert elméletileg nem foglalkoztak az anarchizmussal, csak az akciókkal. Robin Hood ugyanolyan jó volt nekik példaképnek, mint Che Guevara.

A tájszólásából kivettem, hogy nem berlini:

– Honnan jössz?

– Schleswig-Holsteinben születtem, ott nőttem fel egy faluban nevelőszülőknél. Aztán sokfelé jártam különböző nevelőintézetekben.

– És mit csináltál utána?

– Hát, mindenfélét... Hamburgban például sztriptízeltam két hónapig. Közben figyelmesen nézett, mit szólok ehhez.

Nem szóltam semmit. Már előtte szemügyre vettem, s amit láttam, annak alapján nem tűnt lehetetlennek a sztriptíz. Egyébként is: miért hazudna valaki ilyet?

(Bankrabló még úgyse voltam)

Csöngettek. Verena felugrott, titokzatosan rám mosolygott, és ajtót nyitott. Bommi bukkant elő egy hozzá hasonló figurával. Két laza fazon hosszú fekete bőrkabátban. Kivették az övükből a pisztolyt, és letették az asztalra. Meglepődtem, mit keres nálunk, azóta se láttam, hogy kimenekített a tüntetésről.

Azt mondja:

– Figyelj, Inge, gondoltál már arra, hogy beszállj hozzánk?

Aztán arról beszél, hogy csak fegyverrel lehet megdönteni a kapitalizmust, más magatartásnak nincs hitele, forradalmi perspektívája... én pedig Verenára sandítok, aki szokása szerint hallgat. Máskülönben úgy néz ki, mint egy ártatlan kislány, de ahogy most figyel, elszántan és magabiztosan, látszik rajta, ő már döntött. Engem sem kell nagyon győzködni. Kézenfekvő az egész. Tüntetések, provokációk, ez az egész polgári engedetlenség... mindez meg se kottyán a kapitalizmusnak. És persze megtisztel, hogy bevesznek maguk közé. Tudom, kikről van szó, hallottam róluk: a Június 2-a Mozgalomról.

Gyorsan áttérünk a gyakorlati kérdésekre. Néhány fős illegális sejteket kell létrehozunk.

– A technikai tudást persze átadjuk – magyarázza Bommi –, hogyan kell autót feltörni, robbanóanyagot készíteni, papírokat hamisítani, fegyverrel bánni... de először is a megélhetést kell biztosítani.

– A megélhetést biztosítani? – kérdezem.

– Pénzt szerezni – válaszolja. – Na és hol a pénz?

Hát persze. Jól van, Bommi, bankrabló még úgyse voltam.

(Inge monológja)

Mindent halálosan komolyan veszünk, amit csinálunk. Fontos. Fontos vagyok. Fontosak vagyunk. Minden kő, amit a bankok ablakába dobunk, összeköt minket a forradalmárokkal az egész világon, a Vietkonggal a dzsungelben, a meggyilkolt Che Guevarával, az uruguayi tupamarókkal, az Afrikában harcoló forradalmárokkal Angolától Mozambikon, Guinea-Bissau és Namíbián keresztül Dél-Afrikáig. Büszkék vagyunk, nem félünk, kiszálltunk a rendszerből, ismerjük a dörgést. Örülten radikálisak és harciasak vagyunk.

Mindennel szembeszállunk, ami a fennálló rendszert védi: a polgári törvényekkel és a polgári erkölccsel, a tulajdonnal, az állam uralta médiával, az igazságszolgáltatással, a rendőrséggel, a börtönökkel, a férfiak uralmával, a politikával és mindenekelőtt a bankokkal.

Se félelem, se tisztelet nincs bennünk az államhatalom vagy egyéb tekintélyek iránt. Saját törvényünk van, és ez így hangzik: ellenállás a profit világával szemben, szolidaritás a kizsákmányoltakkal, a jogfosztottakkal és az üldözöttekkel az egész világon!

(Inge és Verena)

A Hamburgban töltött év elég vad volt. Belevetettem magam az éjszakába, úgy éreztem, be kell pótolnom valamit. Nem sokat kértem magam, ha valamelyik srác felhívott magához. Nem mondhatom, hogy nem élveztem a kalandokat, de gyakran ébredtem keserű szájjal, azzal az érzéssel, hogy csak kihasználnak. Néhányszor trippert kaptam. Nem vigasztalt, hogy a barátnőim ezt tréfásan az utolsó gyermekbetegségnek nevezték, annyira elterjedt volt akkoriban.

Nyugat-Berlinben viszont új élet kezdődött, különösen, miután megismerkedtem és összeköltöztem Verenával. Együtt olvastuk az akkor divatos könyveket, többek között Wilhelm Reich munkái érték reneszánszukat a húszas-harmincas évekből. Akár *Az orgazmus funkciója*, akár *A fasizmus tömegpszichológiája* azt a nézetet képviselte, hogy az egyes ember és a társadalom eltorzulását, boldogtalanságát a szexuális ösztön elnyomása okozza a kapitalizmusban. A szexualitás felszabadulásához tehát forradalomra, a kapitalizmus megdöntésére van szükség.

Ehhez mi azt a dialektikus elképzelést tettük hozzá, hogy nem kell megvárni a forradalmat, hanem lehetséges itt és most megváltoztatni magunkat és felépíteni egy ellenkultúrát, egy ellentársadalmat, amivel egyben megteremtjük az új, a szocialista társadalom csíráit, meggyorsítjuk a feléje való átmenetet. Mindezeknek a kommuna szolgáltatott keretet, ahol a közös munka és a közösségi tulajdon bázisán igyekeztünk megszabadulni polgári beidegződéseinktől.

Egyik este a matracon hevertem Verenával az állólámpa fényében, körülötünk sötétbe borult a szoba. Reichtől olvasott fel, ha jól emlékszem, annál a gondolatnál tartott, hogy a kapitalizmusban a szexualitás elnyomásával a szellemi szabadság és a kritikai készség kifejlődését akarják megakadályozni, mert így az egyén lelki energiáit lekötö a nemi vágyak elfojtása. Pink Floydot hallgattunk, a kedvenc együttesünket, s függetlenül attól, hogy Reichnek igaza volt vagy sem, végtelen melegség öntött el. Ez lenne a boldogság, kérdeztem magamtól, és megsimogattam Verena karját. Letette a könyvet, felém fordult, sokáig néztük egymást. Hozzáhajoltam, és megcsókoltam.

Így kezdődött a kapcsolatunk, amelyben már akkor, első együttlétünk alkalmával felfedeztem azt a gyöngédséget és meghittséget, amit fiú sohasem nyújtott nekem. Nem azért, mintha – kevés kivétellel – durvák és erőszakosak lettek volna. Schmidt bácsi sem volt erőszakos tízéves koromban a faluban, ahol elhelyeztek nevelőszülőknél. A gyalogút, amelyen minden nap mentem hazafelé a pár kilométerre fekvő iskolából, Schmidt bácsi tanyája mellett vezetett. Egyszer behívott, hogy szeretnék-e keresni két márkát. Hogyne szerettem volna. És akkor megmutatta, mit kell csinálnom érte. Mutatta, hogyan húzogassam a kis fehér húsdarabot, amit elővett a nadrágjából. Húzogattam, Schmidt bácsi feje pedig vörös lett, azt hittem, rosszul van, de nem, csak melege lett, mondta. Aztán a hús megkeményedett, és fehér, ragacsos váladék folyt belőle. Először undorodtam, de idővel megszoktam. Ő hozzám se nyúlt közben, a két márka pedig jól jött hetenként egyszer-kétszer. És ne essék félreértés: nem undorodtam meg emiatt általában is a férfiaktól.

Csak éppen sosem tudtam elhessegetni azt az érzést, hogy számukra a testi birtokbavétel, a kielégülés a kapcsolat legfőbb célja. A gyengédséget, amit előtte mutattak, és amit valóban élveztem, leleplezi már a szó is, ahogy nevezik: előjá-

ték. Tehát nem olyan élvezet, amelynek önmaga a célja, hanem a nő felizgatására szolgáló, mintegy udvarias, előzékeny, a jószándékot bizonyító bevezető, ami csak eltakarja, hogy a férfi a legszívesebben azonnal benyomulna, majd dolgát végezve távozna. Verenával azonban pont fordítva volt: minden a gyengédséget, a szeretetet fejezte ki, az érintések és a simogatások az érzékeny pontokon – márpedig egy nő minden pontja érzékeny.

(Fényes szélben, napsütésben)

Néha elmentem a kreuzbergi május elsejékre. Nem messze laktam a Lausitzer Platztól, ott gyülekeztek már délután a fiatalok – emitt az autonómok fekete blokkja, amott a marxista-leninisták hangszórós teherautója –, hogy azután a sötétség beálltával füstbe borítsák a környéket és kövekkel terítsék be a zöld rendőrautókat.

Egy ilyen alkalommal, valamikor a 2010-es évek első felében, ősz hajú, lófarokas férfi lépett a hangszóróhoz. Rögtön felismertem Medvét. Együtt alapítottuk annak idején a Június 2-a Mozgalmat. Rendes, beleváló srác volt, nem csak harcosként, emberileg is sokra tartottam.

Negyven évvel korábbi szellemeket idézett. Hanns Martin Schleyerről beszélt: hogy a munkaadók szövetségének elnöke a náciizmus idején a prágai hóhér, Heydrich jobbkezéként működött. Hát itt van egy kis csúsztatás, gondoltam, mert Schleyer csak azután töltött be magas pozíciót a megszállt Prágában, hogy Heydrichet meggyilkolta két cseh ellenálló.

Mintha élő legendát hallgatnának, jártattam a szemem a körülötte összegyűlt fiatalokon, amikor egy szempárba ütköztem.

A szem nem változik.

Most is ugyanolyan figyelmes várakozással nézett, mint majd' negyven éve, amikor először ültem le vele egy kocsmában, a viharos tüntetés után. Hosszú szőke hajából rövid, barna – gondolnám, festett – túskefrizura maradt. És az arcán ráncok ültek, ezen nem csodálkoztam.

Elindultam feléje. Ha elfordítja a fejét, én is másfelé megyek. De nem.

– Mit csinálunk itt, Inge? – kérdeztem, amikor odaértem.

– Hát, előre visszük a forradalmat – felelte, és kicsit feljebb húzta a szája bal csücskét. Nem jöttem rá, keserűen vagy gúnyosan.

– Ezt komolyan mondd?

– Bommi, Bommi – mondta elnyújtva. – Egy életünk van. És ez volt az az egy. Valami csattant. Meg se fordultam. Elrepült az első utcaő egy rendőrautóra.

Estefelé, amikor eldurvult a helyzet, beültem a Heinrichplatzon a Rote Harphéba. Öreg vagyok én már, hogy zsarukat hajkurásszak! És biztos Inget se kell kimentenem a gumibotok alól, mint régen.

Átugrottam a közelbe Maxhoz. Ott ült, mint mindig, hátsó udvari házikójában kis asztal mögött, előtte patikamérleg. Vettem tőle pár grammot. Visszafelé jövet róka osont a park bokrai alatt.

Telt-múlt az idő. Kintről szirénák hangja, néha elrohant valaki a kocsmablak előtt.

Hajnalban kisétáltam az Oranienstraßéra. A csata véget ért. Talpam alatt be-
tört kirakatok cserepei csikorogtak, füstölgött néhány kiegészített autó, az úttest kö-
vekkel meghintve.

Leültem egy üzlet lépcsőjére. Arra gondoltam, ahogy kezdődött. Fényes szél-
ben, napsütésben, transzparenszek alatt rohantunk a szebb jövőbe. Aztán lassan
mintha iszapba ragadtunk volna. Az iszap ingovánnyá lett; minél inkább kapá-
lóztunk, annál mélyebbre süllyedtünk benne. Végül csupán néhány buborék je-
lezte, hogy léteztünk valaha. Hogy léteztünk valaha.

Tudtam, mindjárt elérkezik a pillanat, amikor a napkorong hirtelen vendég-
ként elállja az utca végét, és fényével végigszágul rajta.

Ezt szerettem nagyon, ezt a visszatérő pillanatot.